1-SHO‘BA.
YANGI O‘ZBEKISTON IQTISODIYOTINI RIVOJLANTIRISH JARAYONIDA YOSHLAR ISHTIROKINI KENGAYTIRISHNING AMALIY NATIJALARI VA ISTIQBOLLARI

MAMLAKATIMIZ KADRLAR TAYYORLASH TIZIMIDA ERISHILGAN NATIJALAR VA ISTIQBOLLAR

p.f.d., prof. Turakulov Olim Xolbutayevich
O‘zbekiston Milliy universitetining Jizzax filiali direktori

Annotatsiya. Mazkur tezisda Mamlakatimiz taraqqiyot strategiyasi va “O‘zbekiston – 2030” strategiyasi doirasida mamlakatimizda kadrlar tayyorlash tizimida amalga oshirilayotgan keng ko‘lamli islohotlar hamda ularning amaliy natijalari ilmiy-tahliliy jihatdan y oritilgan. Oliy ta’lim bilan qamrovning keskin kengaygani, ta’lim muassasalari tarmog‘ining rivojlangani, ta’lim jarayonining raqamlashtirilgani, akademik mustaqillik va xalqaro hamkorlik sohasidagi yutuqlar tahlil qilingan. Erishilgan natijalar asosida mehnat bozori talablariga to‘liq javob beradigan raqobatbardosh kadrlar tayyorlash tizimini yanada rivojlantirishning istiqbolli yo‘nalishlari asoslab berilgan.

Kalit so‘zlar: kadrlar tayyorlash, inson kapitali, oliy ta’lim, mehnat bozori, raqobatbardosh mutaxassis, kompetensiyaviy yondashuv, dual ta’lim, raqamli transformatsiya, ta’lim sifati, akademik mustaqillik.

Kirish

Mamlakatimizda so‘nggi yillarda amalga oshirilayotgan keng ko‘lamli islohotlarning bosh maqsadi — inson qadrini ulug‘lash, aholi farovonligini oshirish va barqaror iqtisodiy o‘sishni ta’minlashdan iborat. Ushbu maqsadlarga erishishda hal qiluvchi omil yuqori malakali, zamonaviy bilim va ko‘nikmalarga ega, raqobatbardosh kadrlar hisoblanadi. Shu bois kadrlar tayyorlash masalasi davlat siyosatining ustuvor yo‘nalishi darajasiga ko‘tarildi.

“Ta’lim to‘g‘risida”gi Qonun, 2022–2026-yillarga mo‘ljallangan Mamlakatimizning taraqqiyot strategiyasi, “O‘zbekiston – 2030” strategiyasi hamda Oliy ta’lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasida ta’lim sifatini tubdan oshirish, ta’lim tizimini mehnat bozori ehtiyojlari bilan uyg‘unlashtirish va inson kapitalini rivojlantirish vazifalari aniq belgilab berilgan [1; 2; 3; 4]. “Raqamli O‘zbekiston – 2030” strategiyasi esa iqtisodiyotning barcha tarmoqlarini raqamlashtirish orqali kadrlarga qo‘yiladigan talablarni sifat jihatidan yangi bosqichga olib chiqdi [5].

Jahon miqyosida ham mehnat bozori misli ko‘rilmagan sur’atda o‘zgarmoqda. Jahon iqtisodiy forumi baholariga ko‘ra, 2030-yilgacha mehnat bozorida talab etiladigan asosiy ko‘nikmalarning qariyb 39 foizi o‘zgarishi kutilmoqda [9]. Bunday sharoitda oliy ta’lim muassasalari oldida nafaqat bilim beruvchi, balki kelajak kasblariga moslasha oladigan, mustaqil fikrlaydigan va umrbod o‘qishga tayyor mutaxassislarni tarbiyalash vazifasi turibdi.

Mazkur tezisning maqsadi mamlakatimizda kadrlar tayyorlash tizimida amalga oshirilgan islohotlarning mazmuni va natijalarini umumlashtirish hamda erishilgan yutuqlar asosida tizimni yanada rivojlantirish istiqbollarini oliy ta’lim muassasasi rahbariyati nuqtai nazaridan asoslashdan iborat.

Oliy ta’lim tizimidagi islohotlar va ularning natijalari

Mamlakatimizda so‘nggi yillarda oliy ta’lim tizimida tarixiy ahamiyatga ega tub o‘zgarishlar amalga oshirildi. Milliy statistika qo‘mitasi ma’lumotlariga ko‘ra, 2025/2026-o‘quv yili boshida filiallar bilan birga 215 ta oliy ta’lim tashkiloti faoliyat yuritmoqda va ularda 1 million 535 ming nafar talaba tahsil olmoqda [6]. 18–23 yoshdagi yoshlarning oliy ta’lim bilan qamrovi 2017-yildagi 8,3 foizdan 2024/2025-o‘quv yili boshida 47,7 foizga yetdi [7]. Bu ko‘rsatkichning qisqa davr ichida qariyb olti barobar o‘sgani yoshlarimizning sifatli oliy ta’lim olish imkoniyatlari tubdan kengayganidan dalolat beradi.

Islohotlar natijasida oliy ta’lim sohasida sog‘lom raqobat muhiti shakllandi. Davlat oliy ta’lim muassasalari bilan bir qatorda nodavlat va xorijiy universitetlar hamda ularning filiallari faoliyati uchun keng imkoniyatlar yaratildi. Bu esa yoshlarga ta’lim yo‘nalishi va muassasasini erkin tanlash imkonini berib, ta’lim xizmatlari sifatini oshirishga xizmat qilmoqda. Ta’lim shakllarining xilma-xilligi ham izchil kengaytirilmoqda: masofaviy ta’lim shaklida kadrlar tayyorlovchi oliy ta’lim muassasalari soni 21 tadan 52 taga yetkazildi, magistraturada kechki va masofaviy ta’lim shakllari joriy etildi [8].

Ta’lim sifatini xalqaro standartlarga muvofiqlashtirish yo‘lida ham salmoqli natijalarga erishildi. Oliy ta’lim muassasalari kredit-modul tizimiga o‘tkazildi, ularga akademik va tashkiliy-boshqaruv mustaqilligi bosqichma-bosqich berilmoqda. 2025-yil natijalariga ko‘ra, mamlakatimizning 7 ta oliy ta’lim muassasasi nufuzli QS xalqaro reytingiga kiritildi [8]. Bu yutuqlar milliy oliy ta’lim tizimining jahon ta’lim makonidagi nufuzi tobora ortib borayotganini ko‘rsatadi.

Kadrlar tayyorlashni mehnat bozori talablari bilan uyg‘unlashtirishdagi yutuqlar

Islohotlarning muhim yo‘nalishlaridan biri ta’lim jarayonini iqtisodiyot va mehnat bozori ehtiyojlari bilan uyg‘unlashtirishga qaratildi. “Ta’lim to‘g‘risida”gi Qonunda dual ta’lim shaklining huquqiy asoslari mustahkamlab qo‘yildi [1]. Endilikda talabalar nazariy bilimlarni oliy ta’lim muassasasida, amaliy ko‘nikmalarni esa bevosita korxona va tashkilotlarda egallash imkoniyatiga ega bo‘lmoqda. O‘quv rejalarini ishlab chiqishda ish beruvchilar fikrini inobatga olish, korxonalar bilan hamkorlik shartnomalari asosida malakaviy amaliyotlarni tashkil etish amaliyoti tobora kengayib bormoqda.

Ta’lim tizimini raqamlashtirish sohasida ham sezilarli qadamlar qo‘yildi. Oliy ta’lim jarayonlarini boshqarishning yagona axborot tizimi (HEMIS) joriy etilib, o‘quv jarayoni, talabalar kontingenti va o‘quv yuklamasini boshqarish shaffof va tezkor tus oldi. Elektron o‘quv resurslari, masofaviy ta’lim platformalari va raqamli kutubxonalar bilim olishni vaqt va makon chegaralaridan ozod qilmoqda. Bu jarayon “Raqamli O‘zbekiston – 2030” strategiyasida belgilangan maqsadlar bilan to‘liq hamohangdir [5].

Professor-o‘qituvchilar salohiyatini oshirishga ham alohida e’tibor qaratilmoqda. 2024/2025-o‘quv yili boshida oliy ta’lim tashkilotlarida 49,6 ming nafar professor-o‘qituvchi faoliyat yuritgan [6]. Ularning xorijiy universitetlarda malaka oshirishi, xalqaro grant dasturlari va akademik almashinuvlarda ishtirok etishi uchun yaratilgan keng imkoniyatlar oliy ta’lim muassasalarining ilmiy-pedagogik salohiyatini yangi bosqichga olib chiqmoqda.

Ta’lim, fan va ishlab chiqarish integratsiyasi ham yangi mazmun kasb etmoqda. Universitetlar qoshida texnoparklar, startap-inkubatorlar va innovatsion markazlar faoliyati yo‘lga qo‘yilib, talabalarning ilmiy-amaliy faoliyatga jalb etilishi kengaymoqda. Bu jarayon universitet, ish beruvchi va davlat hamkorligiga asoslangan “uchlik spiral” (Triple Helix) modelining mamlakatimiz sharoitida amalda shakllanib borayotganini ko‘rsatadi [11].

Kadrlar tayyorlash tizimini yanada rivojlantirish istiqbollari

Erishilgan natijalar kadrlar tayyorlash tizimini yangi, sifat bosqichiga olib chiqish uchun mustahkam poydevor yaratdi. Fikrimizcha, bu poydevor asosida tizimni yanada rivojlantirish “bilim beruvchi” modeldan “kompetensiya shakllantiruvchi” va natijaga yo‘naltirilgan modelga izchil o‘tish orqali amalga oshiriladi.

Bu yo‘ldagi tabiiy davom ta’lim mazmunini kasb standartlari va kompetensiyaviy yondashuv asosida ish beruvchilar bilan hamkorlikda muntazam yangilab borish hamda dual ta’lim tajribasini barcha ta’lim yo‘nalishlariga kengaytirishdan iborat. Har bir ta’lim yo‘nalishi huzurida tarmoq korxonalari vakillaridan iborat sanoat maslahat kengashlarining tashkil etilishi ushbu hamkorlikni institutsional jihatdan yanada mustahkamlaydi.

Raqamlashtirish sohasidagi yutuqlarni mustahkamlash uchun Yevropa Ittifoqining DigComp freymvorki kabi xalqaro tajriba asosida ta’lim yo‘nalishlari kesimida raqamli kompetensiyalar modelini ishlab chiqish va uni mutaxassislik fanlariga singdirish maqsadga muvofiq [10]. Kasbiy simulyatorlar, virtual laboratoriyalar va sun’iy intellekt vositalaridan foydalanish talabalarga real kasbiy vaziyatlarni zamonaviy raqamli muhitda o‘zlashtirish imkonini beradi.

Mehnat bozorining jadal o‘zgarishi sharoitida universitetlar nafaqat yoshlarni, balki ishlayotgan mutaxassislarni ham qayta tayyorlovchi uzluksiz ta’lim markazlariga aylanib bormoqda. Qisqa muddatli kurslar, mikrosertifikatlar va onlayn modullar orqali “umrbod ta’lim” tamoyilini amalga oshirish bu borada muhim yo‘nalish hisoblanadi. Bitiruvchilarning ishga joylashuvi va kasbiy o‘sishini kuzatib boruvchi tizimning shakllantirilishi esa ta’lim dasturlarini mehnat bozori talablari asosida doimiy takomillashtirib borish imkonini beradi.

Xulosa

O‘tkazilgan tahlil shuni ko‘rsatadiki, Mamlakatimizda kadrlar tayyorlash tizimida amalga oshirilgan islohotlar o‘zining yuqori samarasini bermoqda. Oliy ta’lim bilan qamrov bir necha barobar oshdi, ta’lim muassasalari tarmog‘i kengaydi, ta’lim jarayoni raqamlashtirildi, milliy universitetlarimiz esa xalqaro reytinglardan munosib o‘rin egallamoqda.

Bu natijalar davlat siyosatida inson kapitalini rivojlantirishga berilayotgan ustuvor ahamiyatning amaldagi ifodasidir. Erishilgan yutuqlar kadrlar tayyorlash

tizimini sifat jihatidan yangi bosqichga olib chiqish, ta’lim, fan va ishlab chiqarish integratsiyasini yanada chuqurlashtirish uchun mustahkam zamin yaratdi.

Ishonchimiz komilki, boshlangan islohotlarning izchil davom ettirilishi mehnat bozori talablariga to‘liq javob beradigan, zamonaviy bilim va raqamli ko‘nikmalarga ega raqobatbardosh kadrlar tayyorlashni ta’minlaydi hamda “O‘zbekiston – 2030” strategiyasida belgilangan ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanish maqsadlariga erishishga munosib hissa qo‘shadi [3].

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O‘zbekiston Respublikasining 2020-yil 23-sentabrdagi O‘RQ-637-son “Ta’lim to‘g‘risida”gi Qonuni.
2. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 28-yanvardagi PF-60-son “2022–2026-yillarga mo‘ljallangan Mamlakatimizning taraqqiyot strategiyasi to‘g‘risida”gi Farmoni.
3. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2023-yil 11-sentabrdagi PF-158-son ““O‘zbekiston – 2030” strategiyasi to‘g‘risida”gi Farmoni.
4. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 8-oktabrdagi PF-5847-son “O‘zbekiston Respublikasi oliy ta’lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to‘g‘risida”gi Farmoni.
5. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 5-oktabrdagi PF-6079-son ““Raqamli O‘zbekiston – 2030” strategiyasini tasdiqlash va uni samarali amalga oshirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi Farmoni.
6. O‘zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo‘mitasi ma’lumotlari: oliy ta’lim tashkilotlari, talabalar va professor-o‘qituvchilar soni. talimxabarlari.uz; talimxabarlari.uz.
7. O‘zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo‘mitasi. 18–23 yoshdagi aholining oliy ta’lim bilan qamrovi. anhor.uz.
8. O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta’lim, fan va innovatsiyalar vazirligi. 2025-yil davomida oliy ta’lim tizimida amalga oshirilgan islohotlar va erishilgan natijalarga bag‘ishlangan brifing. gov.uz.
9. World Economic Forum. The Future of Jobs Report 2025. – Geneva: WEF, 2025.
10. Vuorikari R., Kluzer S., Punie Y. DigComp 2.2: The Digital Competence Framework for Citizens. – Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2022.
11. Etzkowitz H., Leydesdorff L. The dynamics of innovation: from National Systems and “Mode 2” to a Triple Helix of university–industry–government relations // Research Policy. – 2000. – Vol. 29, No. 2. – P. 109–123.